

The Relationship Between Nursing Students' Fear of COVID-19 and Their Attitudes Towards Learning in Clinical Practice

Tülay Kars Fertelli^{a,*}

Department of Internal Medicine Nursing, Faculty of Health Sciences, Sivas Cumhuriyet University, Sivas, Türkiye

*Corresponding author

Research Article

History

Received: 11/06/2024

Accepted: 23/07/2024

ABSTRACT

This study was conducted as a descriptive study to examine the relationship between nursing students' fear of COVID-19 and their attitudes towards learning. The sample consisted of 486 nursing students. Data were collected with the Individual Information Form, COVID-19 Fear Scale and Attitude Toward Learning Scale. Independent samples t test, F test, Pearson correlation and multiple regression analysis tests were used to analyze the data. It was found that nursing students' COVID-19 fear levels (14.87 ± 6.47) were below average and their attitude scores towards learning (146.65 ± 11.20) were high. However, a relationship ($r = 0.619$) was detected between students' COVID-19 fear and attitude scores towards learning. A significant difference was found between nursing students' gender and thinking that their learning was affected by COVID-19 and fear of COVID-19. Additionally, a significant difference ($p < 0.05$) was determined between gender, age, class, choosing the profession willingly and attitude towards learning. Nursing students' fear of COVID-19 is below average and their attitude scores towards learning are high. There is a negative relationship between fear of COVID-19 and attitude towards learning. Nursing education should include strategies and programs that reduce students' fear of COVID-19 and improve their learning attitudes.

Keywords: Nursing student, Clinical practice, Fear of COVID-19, Attitude towards learning

Hemşirelik Öğrencilerinin Klinik Uygulamada COVID-19 Korkusu ve Öğrenmeye Yönelik Tutumları Arasındaki İlişki

Süreç

Geliş: 11/06/2024

Kabul: 23/07/2024

Öz

Bu çalışma, hemşirelik öğrencilerinin COVID-19 korkusu ve öğrenmeye yönelik tutumları arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla tanımlayıcı olarak yapılmıştır. Örneklemi 486 hemşirelik öğrencisi oluşturmuştur. Veriler Birey Bilgi Formu, COVID-19 Korkusu Ölçeği ve Öğrenmeye Yönelik Tutum Ölçeği ile toplanmıştır. Verilerin analizinde bağımsız örneklem t testi, F testi, pearson korelasyon ve çoklu regresyon analizi testi kullanılmıştır. Hemşirelik öğrencilerinin COVID-19 korku düzeylerinin ($14,87 \pm 6,47$) ortalamasının altında ve öğrenmeye yönelik tutum puanlarının ($146,65 \pm 11,20$) yüksek olduğu bulunmuştur. Bununla beraber öğrencilerin COVID-19 korku ve öğrenmeye yönelik tutum puanları arasında ilişki ($r=0,619$) saptanmıştır. Hemşirelik öğrencilerinin cinsiyet ve öğrenmesinin COVID-19'dan etkilendiğini düşünme ile COVID-19 korkusu arasında anlamlı fark bulunmuştur. Ayrıca cinsiyet, yaş, sınıf, mesleği isteyerek seçme ile öğrenmeye yönelik tutum arasında da anlamlı bir fark ($p < 0,05$) belirlenmiştir. Hemşirelik öğrencilerinin COVID-19 korkuları ortalamasının altında ve öğrenmeye yönelik tutum puanları yüksektir. COVID-19 korkusu ve öğrenmeye yönelik tutum arasında negatif yönlü ilişki vardır. Hemşirelik eğitiminde öğrencilerinin COVID-19 korkusunun azaltılması ve öğrenme tutumlarının geliştirilmesini sağlayan strateji ve programlara yer verilmelidir.

Anahtar Kelimeler: COVID-19 korkusu, Hemşirelik öğrencisi, Klinik uygulama, Öğrenmeye yönelik tutum

Copyright

This work is licensed under
Creative Commons Attribution 4.0
International License

^aafertelli@gmail.com

^{id} <https://orcid.org/0000-0002-8383-0805>

How to Cite: Fertelli Kars T (2024) The Relationship Between Nursing Students' Fear of COVID-19 and Their Attitudes Towards Learning in Clinical Practice, Journal of Health Sciences Institute, 9(2): 214-220

Giriş

Corona Virus Disease 19 (COVID-19) olarak adlandırılan salgın tüm dünyada korku ve endişeye neden olmaktadır. COVID-19 aşısının bulunması ve koruyucu

önlemlerin alınmasına rağmen farklı mutasyonlarının çıkması, bulaşıcılık ve ölümlerin devam etmesi COVID-19'a karşı oluşan kaygı, korku ve endişeyi devam ettirmektedir.

Özellikle sağlık eğitiminde kullanılan klinik uygulama alanları bu korku ve kaygının arttığı yerlerdir. Hastane içinde ortamın kalabalık olması, hastalara bakım verirken enfekte kişilerle karşılaşma riskinin artırması öğrencilerin COVID-19 enfeksiyon riskini artırmaktadır (Memiş-Doğan ve Düzal, 2020). Bu nedenle klinik uygulama stajı yapan hemşirelik öğrencilerinin COVID-19 olma korkusu ve sıkıntısını yaşayabileceği bildirilmektedir (Ahorsu ve ark., 2020; Duman, 2020). Yapılan çalışmalarda hemşirelik öğrencilerinin pandemide sağlık kaygı düzeylerinin yüksek (Okuyan 2020), corona korku düzeylerinin orta (Çalışkan ve ark., 2021; Yazıcı ve Ökten 2022) ya da yüksek (Bilik ve ark., 2022) olduğu bulunmuş ve korku ve kaygının değişebildiği belirlenmiştir. COVID-19 ile iç çö yaşadığımız ve daha da yaşayacağımız bu süreçte değişen zaman, bireysel ve kültürel özellikler açısından klinik uygulamaya başlayan öğrencilerde konunun araştırılması eğitimde etkili öğrenmenin sağlanması için önemlidir. Çünkü korku, klinik uygulamaya başlayacak olan öğrencinin uygulama sürecinde öğrenme performansını ve öğrenmeye yönelik tutumunu etkileyen önemli faktördür (Engin ve ark., 2009; Paksoy, 2020).

İnsan davranışlarını etkileyen tutum, bir bireyin belirli bir nesneye veya bir bireye karşı zihinsel olarak hazır oluş durumu veya belirli bir yönde tavır alış şekli olarak tanımlanmaktadır. Bu nedenle öğrenmeye yönelik tutumun öğrencilerin öğrenmesini etkileyen bir unsur olduğu bildirilmektedir. Öğrenmeye yönelik olumlu tutum, öğrenme sürecinde öğrenmeye katılma isteğini artırırken, olumsuz tutumlar bu isteği azaltabilmektedir (Marton ve Saljo, 1997; Çetin ve Çetin 2019). Bu nedenle hemşirelik öğrencilerin öğrenme tutumlarının belirlenmesi, öğrenmelerine yön verilebilmesi ve geliştirilebilmesi için önemlidir. Olumlu tutumlarının geliştirilmesi, öğrencinin öğrenmeyi yaşam boyu sürdürebilmesini sağlayarak davranışlarını olumlu etkileyecektir (Çetin ve Çetin 2019). Literatürde öğrenmeye karşı olumlu tutumları olan bireylerin öğrenmede daha iyi oldukları bildirilmektedir (Denat, 2019; Çetin ve Çetin 2019). Öğrencilerin olumlu öğrenme tutumlarının öğrenme için gerekli aktivitelere katılımlarını artırdığı ve bilgi edinme performanslarını önemli ölçüde etkilediği saptanmıştır (Braten ve Stromson, 2006). Hemşirelik öğrencileriyle ilgili yapılan bir çalışmada öğrencilerin öğrenmeye ilişkin tutumlarının yüksek olduğu bulunmuştur (Denat, 2019). Fakat literatürde pandemi sürecinde klinik uygulama ortamında COVID-19 korku ve öğrenme tutumu arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmaya rastlanılmamıştır. Çalışmalar çoğunlukla e-öğrenmeye yönelik çalışmalardır (Şener ve ark., 2022; Zengin ve ark., 2023). Sadece bir çalışmada klinik uygulamada COVID-19 korku ve ders çalışma yaklaşımlarının incelendiği görülmektedir (Bilik ve ark., 2022).

Orta düzeyde yaşanan kaygı ve korku öğrenmeyi destekleyen önemli bir faktördür (Evgin ve ark., 2017). Hemşirelik öğrencilerinin yaşadığı COVID-19 korku düzeylerinin değiştiği (Lovric ve ark., 2020; Savitsky ve ark., 2020; Medina Fernández ve ark., 2021; Çalışkan ve ark., 2021) ve korku ile öğrenme arasındaki ilişki düşünüldüğünde konunun araştırılması gereklidir. Uzun

süre daha süreceği tahmin edilen pandemi de öğrencilerin klinik uygulamada yaşadığı COVID-19 korku ve öğrenmeye yönelik tutumun belirlenmesi ve bu iki faktör arasındaki ilişkinin incelenmesi klinik uygulamada öğrenmenin niteliğini arttırmada ve öğrenmeye yönelik olumlu tutumların geliştirmesini sağlayacak, eğitim programlarının düzenlenmesi ve geliştirilmesine katkı verecektir. Bu nedenle çalışma hemşirelik öğrencilerinin klinik uygulamada COVID-19 korkusu ve öğrenmeye yönelik tutumları ve bu iki faktör arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla tanımlayıcı olarak yapılmıştır.

Materyal ve Yöntem

Araştırma, tanımlayıcı ve kesitsel tipte bir araştırmadır. Araştırma, Sivas Cumhuriyet Üniversitesinin Hemşirelik Yüksekokulunda okuyan öğrenciler ile Nisan-Temmuz 2022 tarihleri arasında yapılmıştır. Araştırmanın evrenini Hemşirelik Yüksekokulunda okuyan 586 öğrenci oluşturmuştur. Örneklem büyüklüğünü belirlemek için, öğrencilerin COVID-19 korkusunun araştırıldığı çalışma (Duman, 2020) temel alınmıştır. Ölçeğin 16.87 olacağı öngörülerek çalışma için yanılma düzeyi 0,05, örneklem genişliği belirlenirken β değeri 0,20, hedeflenen testin gücü 0,80 olarak alınmış, örnekleme 486 öğrencinin alınması gerektiği belirlenmiştir. Testin gücü $p=0,8002$ bulunmuştur. Araştırmanın örnekleme yüksekokulda okuyan, iletişime geçilebilen, klinik uygulamaya çıkan ve çalışmaya katılmayı kabul eden 486 hemşirelik öğrencisi dâhil edilmiştir.

Veri Toplama Araçları

Araştırma verilerinin toplanmasında Birey Tanıtım Formu (BTF), COVID-19 Korku Ölçeği (CKÖ), Öğrenmeye Yönelik Tutum Ölçeği (ÖYTÖ) kullanılmıştır.

Birey Tanıtım Formu (BTF): Örneklemi oluşturan hemşirelik öğrencilerinin özelliklerine ilişkin bilgi elde edebilmek amacıyla araştırmacı tarafından düzenlenen bu form; yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim düzeyi, mesleği isteyerek seçme gibi on sorudan oluşmaktadır (Evgin ve ark., 2017; Denat, 2019; Yazıcı ve ark., 2022; Bilik ve ark., 2022; Zengin ve ark., 2023).

COVID-19 Korkusu Ölçeği (CKÖ): Bu ölçek, Ahorsu ve arkadaşları (2020) tarafından geliştirilmiştir. Ladikli ve arkadaşları (2020) tarafından ülkemizdeki geçerlilik ve güvenilirliği yapılmıştır. Tek boyutlu ve 7 maddeden oluşan ölçek 5'li likert tipindedir. Her bir madde "Kesinlikle Katılmıyorum-1" ve "Kesinlikle Katılıyorum-5" arasında değerlendirilmektedir. Ölçekten 7-35 aralığında puan alınabilmektedir. Yüksek puan COVID-19 ile ilgili korku düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir. Ölçeğin Cronbach's Alfa değeri 0,86'dır (Ladikli ve ark., 2020). Bu çalışmada ölçeğin Cronbach Alfa değeri 0,85 bulunmuştur.

Öğrenmeye Yönelik Tutum Ölçeği (ÖYTÖ): Bu ölçek, Çetin ve Çetin tarafından (2019) geliştirilmiştir. Toplam 34 maddeden oluşan ölçeğin 25 maddesi olumlu ve 9 maddesi olumsuzdur. Olumsuz maddeler tersten puanlanmaktadır. Beşli likert tipinde olan ölçeğin;

öğrenmeye yönelik çaba, öğrenmeyi önemseme ve öğrenmekten kaçınma olarak üç alt boyutu vardır. Ölçekten 34-170 aralığında puan alınabilmektedir. Ölçekten alınan puanın yüksek olması öğrenmeye yönelik olumlu tutumunun arttığını göstermektedir. Ölçeğin Cronbach Alfa değeri 0,70'tir (Çetin ve Çetin, 2019). Bu çalışmada ise ölçeğin Cronbach Alfa değeri 0,82 bulunmuştur.

Veri Toplama Araçlarının Uygulanması

Araştırmaya dahil edilme kriterlerini karşılayan, araştırma hakkında bilgilendirildikten sonra araştırmaya katılmayı kabul eden hemşirelik öğrencilerine BTF, CKÖ, ÖYTÖ uygulanmıştır. Ölçekler öğrencilere araştırmacı tarafından verilerek öğrencilerin anketleri kendisinin doldurması istenmiştir. Bireylere ölçeklerin üzerine ad ve soyadlarının yazılmayacağı ve elde edilen bilgilerin sadece araştırmacı tarafından kullanılacağı belirtilmiştir. Uygulama sırasında anlaşılmayan noktalar, katılımcıya bir yönlendirme yapılmadan, bireysel olarak açıklanmıştır. Ölçeklerin katılımcılara uygulanma süresi her birey için ortalama 20 dakika olmuştur.

Veri Analizi

Araştırmanın verileri araştırmacılar tarafından bilgisayar ortamında SPSS (Version 22.0, SPSS Inc., Chicago, IL, USA)' de değerlendirilmiştir. Verilerin istatistiksel analizde; tanımlayıcı istatistiksel yöntemleri olarak sayı, yüzde, ortalama, standart sapma kullanılmıştır. Ölçek ortalamaları demografik verilere göre incelenirken; veriler normal dağılıma uygun olduğu için iki kategorili karşılaştırmalarda bağımsız örneklem t testi, iki ve daha fazla kategorinin karşılaştırılmasında ANOVA testi kullanıldı. COVID-19 korkusu ve öğrenmeye yönelik tutum puanı arasındaki ilişkiyi belirlemek için pearson korelasyon testi uygulandı. Hemşirelik öğrencilerinin öğrenmeye yönelik tutumlarını yordayan değişkenler çoklu doğrusal regresyon analizi ile değerlendirildi. İstatistiksel olarak $p < 0.05$ değeri anlamlı kabul edildi.

Araştırmanın Etik Boyutu

Araştırmanın yapılabilmesi için ilgili üniversitenin Etik Kurulu'ndan etik onay (Onay no: 2021-08/48) ve ayrıca çalışmanın yapıldığı kurumdan izin alınmıştır. Helsinki Deklarasyonu ilkeleri ışığında katılımcı hemşirelik öğrencilerine araştırma hakkında bilgi verilmiş ve çalışmaya katılmak için yazılı ve sözlü onamları alınmıştır.

Bulgular ve Tartışma

Hemşirelik öğrencilerine ilişkin tanıttıcı özelliklerin yer aldığı Çizelge 1'de yaş ortalaması 20,85 \pm 3,55 olan örneklem grubunun %54,93'ünü kadın, %73,8'inin 17-21 yaş aralığında, %97,73'ünün lise mezunu, %75,51'inin ilde yaşadığı, %26,95'inin dördüncü sınıfta bulunduğu, %65,63'ünün hemşirelik bölümünü isteyerek seçtiği, %78,80'inin kendi değerlendirmesine göre COVID-19 korkusunun öğrenmesini etkilediğini düşündüğü belirlenmiştir (Çizelge 1).

Çizelge 1. Hemşirelik öğrencilerinin tanımlayıcı özellikleri
Table 1. Descriptive characteristics of nursing students

Özellikler	n	%
Ortalama yaş (X\pmSD)	20,85 \pm 3,55 yaş	
Cinsiyet		
Kadın	267	54,93
Erkek	219	45,06
Yaş		
17-21 yıl	359	73,8
22-25 yıl	137	28,1
Eğitim düzeyi		
Lise	475	97,73
Ön lisans	11	2,27
İkamet yeri		
İl	367	75,51
İlçe	119	24,49
Sınıf		
1. sınıf	111	22,84
2. sınıf	117	24,08
3. sınıf	127	26,13
4. sınıf	131	26,95
Hemşirelik mesleğini gönüllü olarak seçme durumu		
İsteyerek seçen	319	65,63
İstmeden seçen	167	34,37
Kendi ifadelerine göre COVID-19'un öğrenme üzerine etkisi		
Etkiledi	383	78,80
Etkilemedi	103	21,20

Çizelge 2'de yer alan öğrencilerin CKÖ toplam puan ile ÖYTÖ alt boyut ve toplam puan ortalamaları değerlendirildiğinde; çalışmaya katılan öğrencilerin COVID-19 korkusu puanı (14,87 \pm 6,47) ölçek ortalamasının altında ve öğrenmeye yönelik tutum puanının (146,65 \pm 11,28) ise ölçek ortalamalarının üzerinde yüksek olduğu bulunmuştur. Öğrenmeye yönelik tutum ölçeği alt boyut puanlarına bakıldığında, öğrenmeye yönelik çaba (83,05 \pm 12,30), öğrenmeyi önemseme (35,15 \pm 8,21) ve öğrenmekten kaçınma (28,45 \pm 5,56) alt boyutları puanlarının yüksek olduğu saptanmıştır (Çizelge 2). Öğrencilerin COVID-19 korkusu puan ortalaması ile öğrenmeye yönelik puan ortalaması arasında negatif yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişki ($r=0,619$) belirlenmiştir (Çizelge 2).

Öğrencilerin bazı tanımlayıcı özellikleri ile CKÖ ve ÖYTÖ puanları Çizelge 3'te karşılaştırılmıştır. Cinsiyet ve kendi ifadesine göre COVID-19'un öğrenmesini etkileme durumu ile COVID-19 korkusu puanları arasında anlamlı bir fark ($p < 0,05$) olduğu bulunmuştur. Cinsiyet, yaş, sınıf, mesleği isteyerek seçme ve kendi ifadesine göre COVID-19'un öğrenmesini etkileme durumu ile öğrenmeye yönelik tutum arasında da anlamlı bir fark ($p < 0,05$) olduğu saptanmıştır (Çizelge 3).

Çizelge 4'te katılımcıların öğrenmeye yönelik tutum puanlarının bazı değişkenlere göre belirlenmesi amacıyla yapılan regresyon analizinin sonuçları yer almaktadır. Çoklu regresyon analizinde cinsiyet, yaş, sınıf, hemşirelik mesleğini isteyerek seçme durumu ve COVID-19 korkusunun katılımcıların öğrenmeye yönelik tutum puanlarının anlamlı yordayıcıları olduğu belirlenmiştir ($R=0,55$, $R^2=0,30$, $F=16,859$, $p < 0,001$). Bu değişkenler toplu olarak ÖYTÖ puanlarındaki toplam varyansın %71'ini açıklamaktadır (Çizelge 4).

Çizelge 2. Hemşirelik öğrencilerinin CKÖ puan ortalamaları ile ÖYTÖ alt boyut ve toplam puan ortalamaları ve aralarındaki ilişki

Table 2. Nursing students' CÖK mean scores, ÖYTÖ sub-dimension and total mean scores and the relationship between them

Ölçekler	X	SD	Min-Max	1	2	3	4	5
CKÖ	14,87	6,47	7-35	1				
ÖYTÖ	146,65	11,28	34-170	-0,619**	1			
Öğrenmeye yönelik çaba	83,05	12,30	5-95	-0,717**	0,657**	1		
Öğrenmeyi önemseme	35,15	8,21	8-40	-0,614*	0,438*	0,645*	1	
Öğrenmekten kaçınma	28,45	5,56	7-35	0,524**	0,312**	0,705	0,458	1

Kısaltmalar: CKÖ: COVID-19 Korkusu Ölçeği, ÖYTÖ: Öğrenmeye Yönelik Tutum Ölçeği

Çizelge 3. Öğrencilerinin tanımlayıcı bazı özelliklerine göre CKÖ ve ÖYTÖ puanlarının karşılaştırılması

Table 3. Comparison of students' CÖ and ÖYTÖ scores according to some descriptive characteristics

Özellikler	CKÖ X±Sd	t/F, p	ÖYTÖ X±Sd	t/F, p
Cinsiyet				
Kadın	15,24±3,65	t=2,244	145,78±9,25	t=3,862
Erkek	13,22±8,47	p=0,01*	139,64±6,37	p=0,00*
Yaş				
17-21 yaş	15,01±1,02	t=0,163	141,82±3,52	t=3,784
22-26 yaş	14,98±2,10	p=0,89	146,021±5,69	p=0,00*
Eğitim düzeyi				
Lise	16,36±3,45	t=0,534	140,86±5,15	t=0,253
Ön lisans programı	16,58±3,94	p=0,82	140,10±2,74	p=0,65
Sınıf				
1. sınıf	14,08± 4,23		141,78±5,21	
2. sınıf	15,25±8,14	F=0,587	146,29±3,87	F=6,248
3. sınıf	16, 43±2,74	p=0,62	149,64±7,49	p=0,00*
4. sınıf	15,87±8,17		152,47±6,05	
Hemşirelik mesleğini gönüllü olarak seçme durumu				
İsteyerek seçen	16,93±5,47	t=0,598	146,36±8,73	t=4,854
İstemedenden seçen	15,67±4,65	p=0,41	143,71±5,68	p=0,00*
Kendi ifadelerine göre COVID-19'un öğrenmeleri üzerindeki etkisi				
Etkiledi	18,32±32,42	t=3,828	125,84±4,67	t=5,357
Etkilemedi	15,57±21,16	p=0,00*	140,18±6,42	p=0,00*

Kısaltmalar: CKÖ: COVID-19 Korkusu Ölçeği, ÖYTÖ: Öğrenmeye Yönelik Tutum Ölçeği, *p < 0,05

Çizelge 4. Katılımcıların ÖYTÖ puanını yordayan faktörler

Table 4. Factors predicting participants' ÖYTO scores

Değişkenler	B	SE	β	t	p
Cinsiyet	1,857	0,847	-0,174	-4,255	0,000*
Yaş	0,857	0,089	-0,447	-2,487	0,021*
Sınıf	0,111	0,048	0,109	2,665	0,018*
Hemşirelik mesleğini gönüllü olarak seçme durumu	1,942	0,636	-0,258	-4,623	0,000*
COVID-19 Korkusu Ölçeği	-1,257	1,214	0,752	8,437	0,000*
R= 0,55 R ² =0,30 F _(4, 107) = 16,859, p<0,001					

Kısaltmalar: Adj.R2: Düzeltilmiş R-kare; B: Kısmi regresyon katsayısı; β: Standart kısmi regresyon katsayısı, *p < 0,05

Çalışmada hemşirelik öğrencilerinin COVID-19 korku puanının ölçek ortalamasının altında ve öğrenmeye yönelik tutum puanlarının yüksek olduğu ve bu faktörler arasında negatif yönlü ve anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir.

Öğrencilerin pandemi sürecinde COVID-19 korku (Tekir, 2022; Çürük ve ark., 2023) ve sağlık kaygılarının arttığı (Okuyan ve ark., 2020) bulunmuştur. Hemşirelik öğrencilerinin klinik uygulamada hastalarla birebir iletişimde olması ve enfekte hastalarla çalışması öğrencilerin enfekte olma riskini artırmaktadır. Bu durum

ise öğrencilerin korku yaşamasına neden olabilmektedir (Yazıcı ve Ökten, 2022). Hemşirelik öğrencilerinin pandemi sürecinde COVID-19 karşı korku ve psikolojik sıkıntılar yaşadığı literatürdeki diğer çalışmalarla da gösterilmiştir (Lovric ve ark., 2020; Çalışkan ve ark., 2021; Çürük ve ark., 2023). Yapılan çalışmalarda hemşirelik öğrencilerinin orta ila şiddetli düzeyde COVID-19 korkusu yaşadıkları bulunmuştur (Savitsky ve ark., 2020; Oducado ve ark., 2021; Çürük ve ark., 2023). Bazı çalışmalarda ise COVID-19 korkusunun orta düzeyin altında olduğu belirlenmiştir (Çalışkan ve ark., 2021; Tekir, 2022; Bilik ve ark., 2022).

Bahsedilen çalışmalara benzer olarak bu çalışmada da, öğrencilerin klinik uygulama sırasında orta düzeyin altında COVID-19 korkusu yaşadığı bulundu. Bu sonuçta pandeminin etkisinin azalmasının ve bireylerin uyum sağlamasının etkili olduğu düşünülmektedir. Bunun yanı sıra bir çalışmada COVID-19 korkusunun yaşanmasında farklı kültürel özelliklerin önemli bir faktör olabileceği belirtilmektedir (Bakioğlu ve ark., 2021). Bu nedenle sonuçlar arasındaki farkta kültürel özelliklerinde etkili olduğu düşünülebilir. Öte yandan literatürde hemşirelik öğrencilerinde COVID-19 korkusu yüksek düzeyde olduğunu gösteren çalışmada vardır (Medina Fernández ve ark., 2021).

Akademik başarıda öğrenmeye karşı tutum önemlidir (Denat, 2019). Bu çalışmada öğrencilerin öğrenme tutumlarının yüksek olduğu bulunmuştur. Bu bulgu öğrencilerin olumlu bir öğrenme tutumlarının olduğunu göstermesi bakımından sevindirici bir bulgu olarak görülmektedir. Nitekim bir çalışmada öğrencilerin öğrenmeye yönelik tutumlarının, öğrenme için gerekli aktivitelere katılımlarını yönlendirdiği, öğrencilerin bilgi edinmeye yönelik inançlarını ve bilgi edinme performanslarını önemli ölçüde etkilediği saptanmıştır (Braten ve Stromson, 2006). Ayrıca sonuç, hemşirelik öğrencilerinde öğrenme tutumlarının incelendiği bir çalışma sonucuyla uyumludur (Denat, 2019).

Çalışmada öğrencilerin bazı demografik özellikleri ile COVID-19 korkusu ve öğrenmeye yönelik tutumları arasındaki ilişki incelendiğinde, COVID-19 korkusu ve öğrenmeye yönelik tutum puanları ile cinsiyet arasında anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur. Bu sonuç, literatürdeki COVID-19 korkusu (Hussain ve ark., 2020; Aslan ve Pekince, 2021; Metin ve ark., 2022; Tekir, 2022) ve öğrenmeye yönelik tutumları (Denat, 2019) ile ilgili yapılan çalışmalarla uyumludur. COVID-19 korkusunun cinsiyetle ilişkisinin incelendiği bir meta analiz çalışmasında da kadınların COVID-19'dan daha fazla etkilendiği ve daha fazla korku yaşadığı bulunmuştur (Metin ve ark., 2022). Bu sonuçlar, kadın ve erkek arasındaki farktan kaynaklanmış olabilir. Nitekim kadınların erkeklere göre üreme döngüsündeki bazı hormonal değişiklikler nedeniyle korkuyu daha fazla yaşayabildikleri ve ifade edebildikleri, erkeklerin ise daha güçlü görünmek istemeleri nedeniyle korkularını dile getirmek istemedikleri belirtilmektedir (Bakioğlu ve ark., 2021). Bunun yanı sıra bazı çalışmalarda erkeklerin daha fazla korku yaşadığı gösterilirken (Abdelgwad ve Abdelaziz, 2021; Ghaderi ve ark., 2021), bazı çalışmalarda cinsiyet farklılığının olmadığı bulunmuştur (Dikmen, Şimşek, & Tuncer, 2020). Ayrıca bu çalışmada öğrenmeye yönelik tutum ile cinsiyet arasında anlamlı fark bulunurken, benzer çalışmalarda fark bulunmamıştır (Dikmen ve ark., 2020; Zengin ve ark., 2023). Sonuçlar arasındaki fark, toplumun ve bireylerin kültürel özelliklerinden kaynaklanabilir.

Öğrencilerin bir başka özelliği olan yaş ile COVID-19 korkusu arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Bu sonuç literatürde COVID-19 korkusu ilgili yapılan çalışma sonuçları ile benzerdir (Ahorsu ve ark., 2020; Soraci 2020;

Metin ve ark., 2022; Çalışkan ve ark., 2021). Ayrıca literatürde yaş ve COVID-19 korkusu arasında ilişki olduğunu gösteren çalışmalarda bulunmaktadır (Aslan ve Pekince 2021; Tekir ve ark., 2022). Yaş, öğrenmeye yönelik tutumu etkileyen faktörlerden biridir (Kılıç, 2014). Bu çalışmada da yaş artıkça öğrenmeye yönelik tutumun arttığı bulunmuştur. Bu sonuç, Dikmen ve arkadaşlarının (2020) yaptığı çalışma sonuçlarıyla benzerdir. Yaşın bireylerin fizyolojik, psikolojik ve sosyolojik gelişimde önemli etkisi olduğu (Dikmen ve ark., 2020) düşünüldüğünde öğrenmeye yönelik tutumu da etkileyeceği söylenebilir.

Bu çalışmada, öğrencilerin bulunduğu sınıf ile COVID-19 korkusu arasında anlamlı fark bulunmazken, bulunduğu sınıf ve öğrenmeye yönelik tutum arasında anlamlı bir fark belirlenmiştir. Bu sonuç, hemşirelik öğrencilerinin öğrenmeye yönelik tutumun incelendiği çalışma sonuçlarıyla benzerdir (Denat, 2019; Zengin ve ark., 2023). Öğrencilerin öğrenmeye yönelik tutumlarını incelendiği başka bir çalışmada da öğrenmeye yönelik tutum belirleyicilerinden birinin öğrencinin bulunduğu sınıf seviyesinin olduğu bulunmuştur (Candeias ve ark., 2011). Çalışmada sınıf düzeyi artıkça öğrenmeye yönelik tutum puanlarının artmasında, öğrencilerin her sınıfta daha gelişerek ve öğrenerek tutumlarının geliştiği düşünülebilir. Birinci sınıfa başlayan bir öğrencinin geçen zaman içerisinde mesleği, üniversite hayatı, dersleri tanıyıp uyum sağlayarak, ilgi, bilgi, deneyim ve öğrenmesini artırarak öğrenmeye yönelik tutumu geliştirdiği düşünülmektedir. Nitekim literatürde tutumların öğrenilebilir ve zaman içerisinde geliştirilebilir olduğu belirtilmektedir (Karagiannopoulou ve ark., 2005; Denat, 2019).

Mesleği isteyerek seçme, o mesleğin daha özenli yapılması, meslektan doyum alınması için önemlidir (Tekir, 2016). Mesleği isteyerek seçme ile COVID-19 korkusu arasında anlamlı bir fark bulunmazken, mesleği isteyerek seçen öğrencilerin puanlarının istemeden seçenlere göre öğrenmeye yönelik tutum puanlarının daha yüksek ve farkın anlamlı olduğu bulunmuştur. Meslek seçerken, öğrencilerin isteyerek hemşireliği tercih etmeleri, öğrenme çabalarını ve öğrenmeye yönelik tutumlarının olumlu etkilemiş olabilir. Bir çalışmada hemşirelik mesleğini isteyerek seçen ve hemşirelik mesleğinden memnun olanların öğrenmeye ilişkin beklentilerinin ve öğrenmeye açıklıklarının anlamlı olarak daha yüksek olduğu, öğrenmeye ilişkin kaygılarının anlamlı derecede olarak düşük olduğu bulunmuştur (Denat, 2019). Ayrıca diğer bir çalışmada da COVID-19 korkusu ve mesleği tercih etme tutumu arasında negatif yönlü anlamlı ilişki bulunmuştur (Çalışkan ve ark., 2021).

Çalışmada elde edilen bir diğer bulgu, öğrencilerin COVID-19 korkusu ve öğrenmeye yönelik tutum puanları arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğudur. Ayrıca çalışmada COVID-19 nedeniyle öğrenmesinin etkilendiğini düşünen öğrencilerin, etkilediğini düşünmeyenlere göre COVID-19 korkusu puan ortalamalarının anlamlı düzeyde yüksek, öğrenmeye yönelik tutum puanlarının ise daha düşük olduğu saptanmıştır. Elde edilen bu sonuçlara göre COVID-19 korkusu öğrenmeye yönelik tutumu etkilediği

söylenbilir. Nitekim hemşirelik öğrencilerinin öğrenmelerini olumsuz etkileyen faktörlerden birinin COVID-19 korkusu olduğu vurgulanmaktadır (Yılmaz ve Büyüköztürk, 2021). Bireyler kendilerini güvende hissetmediklerinde korku yaşayabilmektedir. Yaşanan korku ise bireylerde öğrenmenin azalmasına, odaklanmakta zorlanmasına ve dikkatlerini azalmasına neden olmaktadır. Süreç içinde korkunun uzun sürmesi ve devam etmesi korkunun pekişmesini sağlayarak, hemşirelik öğrencilerinin öğrenmelerini olumsuz etkilemektedir (Bilik et al., 2022; Yılmaz ve Büyüköztürk, 2021). Nitekim bir çalışmada da öğrencilerin COVID-19 korkusu ve öğrenme yaklaşımı arasında ilişki olduğu ve öğrencilerinin yaşadığı COVID-19 korkusunun öğrenme süreçlerini etkilediği saptanmıştır (Bilik ve ark., 2022).

Sonuç

Bu çalışmada hemşirelik öğrencilerinin COVID-19 korkusunun orta düzeyin altında ve öğrenmeye yönelik tutumu puanlarının ise yüksek olduğu bulunmuştur. Bununla beraber öğrencilerin COVID-19 korkusunu ve öğrenmeye yönelik tutum puanları arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Çalışmadan elde edilen sonuçlar doğrultusunda; dünyada daha sık pandemilerin yaşanacağına açıklandığı günümüzde hemşirelik öğrencilerinin pandemi sürecinde klinikte çalışma konusunda bilgilendirilmesi, korku düzeyi yüksek olanların belirlenip, uzman desteğinin sağlanması, etkili eğitim ve öğrenme ortamı için müfredatların hazırlanması, stratejilerin planlanması ve yöntemlerin geliştirilmesi, özellikle eğitim müfredatında klinik ortamda öğrenmeye yönelik tutumu artıracak stratejilere yer verilmesi, en etkili eğitim stratejisini belirlemek için farklı stratejilerin etkisini inceleyen çalışmaların yapılması, konunun farklı kültürlerde daha büyük örneklerde ve izlem araştırmalarının yapılması önerilmektedir.

Kaynaklar

Abdelgwad, M. A., & Abdelaziz, A. F. (2021). Fear of COVID-19 and its relationship to wisdom of university students. *Psychology and Education Journal*, 58(3), 1342-1353. DOI: 10.17762/pae.v58i3.3866

Ahorsu, D. K., Lin, C. Y., Imani, V., Saffari, M., Griffiths, M. D., & Pakpour, A. H. (2020). The Fear of COVID-19 Scale: development and initial validation. DOI: 10.1007/s11469-020-00270-8

Aslan H, Pekince H. (2021). Nursing students' views on the COVID-19 pandemic and their perceived stress levels. *Perspectives in Psychiatric Care*, 57(2), 695-701. DOI: 10.1111/ppc.12597

Bakioğlu, F., Korkmaz, O., & Ercan, H. (2021). Fear of COVID-19 and positivity: Mediating role of intolerance of uncertainty, depression, anxiety, and stress. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 19, 2369-2382. DOI: 10.1007/s11469-020-00331-y

Bilik, Ö., Kankaya, E., & Durmaz Eder, A. (2022). Investigation of the effect of fear of coronavirus in nursing students on learning and study approaches: a descriptive research. *Türkiye Klinikleri Journal of Nursing Sciences*, 14(4), 1079-1089.

DOI: 10.5336/nurses.2022-90740

Braten I, Stromson HI. (2006). Epistemological beliefs, interest, and gender as predictors of internet based learning activities. *Computer in Human Behavior*, 22, 1027-1042 DOI: 10.1016/j.chb.2004.03.026

Candeias, A. A., Rebelo, N., & Oliveira, M. (2011). Student's attitudes toward learning and school-Study of exploratory models about the effects of socio-demographics and personal attributes. *London International Conference on Education (LICE-2011)*, 380-389.

Çalışkan, E., Kargın, M., & Ersöğütçü, F. (2021). The relationship between fear of COVID-19 and attitude towards nursing profession among nursing students. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 30(3), 170-180. DOI: 10.17942/sted.880773

Çetin, Ş., & Çetin, F. (2019). Öğrenmeye yönelik tutum ölçeği (ATLS) geliştirme çalışması. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 17(1), 140-157.

Çürük, G. N., Özgül, E., & Karadağ, S. (2023). The effect of COVID-19 on fear, anxiety, and sleep in nursing students. *Irish Journal of Medical Science*, 1-7. DOI: 10.1007/s11845-023-03308-7

Denat, Y. (2019). Hemşirelik öğrencilerinin öğrenme tutumları ve etkileyen etmenler. *Sakarya Üniversitesi Holistik Sağlık Dergisi*, 2(2), 10-21.

Dikmen, M., Şimşek, M., & Tuncer, M. (2020). The relationship between learning styles and attitudes toward learning. *The Journal of International Social Research* 11(51), 1-13. <http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2018.2456>

Duman, N. (2020). COVID-19 fear and intolerance to uncertainty in university students. *The Journal of Social Science*, 4(8), 426-437. DOI: 10.30520/tjsosci.748404

Engin, A. O., Özen, Ş., & Bayoğlu, V. (2009). Öğrencilerin okul öğrenme başarılarını etkileyen bazı temel değişkenler. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3, 125-156.

Evgin, D., Çalışkan, Z. I., & Caner, N. (2017). Anxiety levels and strategies for coping with stress of nursing students at health college before clinical practice. *SDÜ Sağlık Bilimleri Dergisi*, 8(3), 22-28. DOI: 10.22312/sdusbed.280540

Ghaderi, E., Mahmoodi, H., Sharifi Saqqezi, P., Ghanei Gheshlagh, R., Moradi, G., Shokri, A., ... & Ahmadi, A. (2022). Knowledge, attitudes, practices and fear of COVID-19 among Iranians: A quick online survey. *Health & Social Care in the Community*, 30(3), 1154-1162. DOI: 10.1111/hsc.13382

Hussain, E. T., Daoud, S., Alrabaiah, H., & Owais, A. K. (2020). Students' perception of online assessment during the COVID-19 pandemic: The case of undergraduate students in the UAE. In *2020 21st international Arab conference on information technology (ACIT)* (pp. 1-6). IEEE. DOI: 10.1109/ACIT50332.2020.9300099

Karagiannopoulou E, Christodoulides P. (2005). The impact of greek university students' perceptions of their learning environment on approaches to studying and academic outcomes. *International Journal of Educational Research*, 43, 329-350. DOI: 10.1016/j.ijer.2006.05.002

Kılıç, Çiğdem (2014). Öğretmen adaylarının yaşam boyu öğrenmeye yönelik algıları. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 3(4), 79-87.

Ladikli, N., Bahadır, E., Yumuşak, F. N., Akkuzu, H., Karaman, G., & Türkan, Z. (2020). Covid-19 korkusu ölçeği'nin türkçe güvenilirlik ve geçerlik çalışması. *International Journal of Social Science*, 3(2), 71-80.

Lovric R, Farčić N, Mikšić Š, Včev A. (2020). Studying During the COVID-19 Pandemic: A qualitative inductive content analysis of nursing students' perceptions and experiences. *Education Sciences*, 10(7), 188-190. DOI: 10.3390/educsci10070188

- Marton, F. & Saljo, R. (1997). Approaches to Learning. In Marton, F., Hounsell, D., Entwistle, N.(ed.). The Experience of Learning. Edinburgh: Scottish Academic Press.
- Medina Fernández, I. A., Carreño Moreno, S., Chaparro Díaz, L., Gallegos-Torres, R. M., Medina Fernández, J. A., & Hernández Martínez, E. K. (2021). Fear, stress, and knowledge regarding COVID-19 in nursing students and recent graduates in Mexico. *Investigacion Educacion en Enfermeria*, 39(1), e5-15. DOI: 10.17533/udea.iee.v39n1e05
- Memiş Doğan, M. & Düzal, B. (2020). Fear-Anxiety Levels in COVID-19. *Electronic Turkish Studies*, 15(4), 740-752. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.44678>
- Metin, A., Erbiçer, E. S., Şen, S., & Çetinkaya, A. (2022). Gender and COVID-19 related fear and anxiety: A meta-analysis. *Journal of Affective Disorders*, 310, 384-395. <http://dx.doi.org/10.1016/j.jad.2022.05.036>
- Oducado RM, Tuppal C, Estoque H, et al. (2021). Internet use, eHealth literacy and fear of COVID-19 among nursing students in the Philippines. *Int J Educ Res Innov*. 15, 487-502. DOI: 10.46661/ijeri.5520
- Okuyan, C. B., Karasu, F., & Polat, F. (2020). The effect of COVID-19 on health anxiety levels of nursing students. *Van Sağlık Bilimleri Dergisi*, 13, 45-52.
- Paksoy, H. M. (2020). COVID-19 pandemisi ile oluşan korku ve davranışlara inancın etkisi üzerine bir araştırma: Türkiye Örneği. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10(2), 135-155. DOI: 10.47147/ksuibf.798354
- Savitsky, B., Findling, Y., Erel, A., & Hendel, T. (2020). Anxiety and coping strategies among nursing students during the COVID-19 pandemic. *Nurse Education in Practice*, 46,1-7. DOI: 10.1016/j.nepr.2020.102809
- Soraci P, Ferrari A, Abbiati FA, Del Fante E, De Pace R, Urso A, et al. (2020). Validation and psychometric evaluation of the Italian version of the Fear of COVID-19 Scale. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 1-10. DOI: 10.1007/s11469-020-00277-1
- Şener, Y., Taplak, A. Ş., & Akarsu, R. H. (2022). Views and attitudes of nursing students towards online learning during COVID-19 pandemic. *Sağlık Bilimlerinde Değer*, 12(1), 137-146. DOI: 10.33631/sabd.1055486
- Tekir, Ö., Çevik, C., Selma, A, Çetin, G. (2016). Examining health workers' burnout, job satisfaction levels and life satisfaction. *Kırıkkale Uni Med J*. 18(2), 51-63. DOI: 10.24938/kutfd.252677
- Tekir, Ö. (2022). The relationship between fear of COVID-19, psychological wellbeing and life satisfaction in nursing students: A cross-sectional study. *pLoS One*, 17(3), e0264970. DOI: 10.1371/journal.pone.0264970
- Yazıcı, H.G., & Ökten, Ç. (2022). Nursing students' clinical practices during the COVID-19 pandemic: Fear of COVID-19 and anxiety levels. *Nursing Forum*, 57(2), 298-304. DOI: 10.1111/nuf.12680
- Yılmaz, Ş., Büyüköztürk, M. (2021). Anxiety encountered by nursing students in clinical practices during coronavirus outbreak. *Black Sea Journal of Health Science*, 4(3), 257-63. DOI: 10.19127/bshealthscience.906194
- Zengin, D., Uzsen, H., Ardahan Sevgili, S., & Bal Yılmaz, H. (2023). The effect of COVID-19 fear level on nursing students' attitudes towards E-learning. *International Journal of Environmental Health Research*, 1-11. DOI: 10.1080/09603123.2023.2182409